

אשכולות

הצולן השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

נשיאת כפיים - באהבה

ראש הכולל, הרב זכריה טובי שליט"א

פרשת שמיני-פרה
גליון 497 | כ"ג באדר ב' תשע"ט
(שנה שלוש-עשרה)
18:36 **כניסת שבת**
19:36 **צאת שבת**
08:55 **סוּזַק"ש מג"א**

בפרשתנו מופיעה ברכת הכהנים ברמז, שנאמר **"וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו** אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּרְדּוּ מֵעֵשֶׂת הַחֻטָּאת וְהֶעֱלָה יְהוָה לְמַיִם" (ויקרא ט, כה). וברש"י שם: **"ויברכם" - ברכת הכהנים: "ויברך ה' ... יאר ... ישא ... (סוטה לו ע"א).**

יש להבין, מדוע כתוב **"וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו"** ולא **"ויברך אהרן את העם"**, מה ענין נשיאת ידיו של אהרן בברכה? עוד יש להבין, מדוע ברכת כהנים נקראת בשם **"נשיאת כפיים"**, הרי עיקר המצוה היא **הברכה** ולא נשיאת הידיים, שהיא לכאורה ענין חיצוני גרידא. ומדוע נקראת המצוה ע"ש נשיאת הכפיים?

בספר נתיבות שלום מבאר, שהידיים הם ביטוי לכוחו ופועלו של האדם, וגם ברוחניות עיקר כח הקדושה של הצדיק באה לידי ביטוי ע"י הידיים. כך מצינו אצל משה רבינו במלחמת עמלק **"וַהֲיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשֵּׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵר יִשְׂרָאֵל וַיִּכְאֶשֶׁר יָנִיחַ יָדָיו וַיִּגְבֵר עַמְלֶק"** (שמות יז, יא). על הפסוק **"וַיִּדִי מִשֵּׁה כַבְּדִים"** כותב האדמו"ר מסלונים שמרמוזו בזה, שמדתו של משה רבינו היתה **"מידת הדעת, שבה היה עיקר כוחו, וזהו 'ידי משה כבדים', שכנגד קליפת עמלק אי אפשר היה להלחם עם מידת הדעת בלבד"**. אך מידתו של אהרן הכהן היא **מידת האהבה**, כמו שנאמר בפרקי אבות **"אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"** (אבות א, יב) וזהו שנאמר **"וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו"**, ידי אהרן הם ביטוי למידת האהבה שע"ז בירך אהרן את העם וזהו עיקרה של ברכת כהנים.

הדבר מרומז בברכת המצווה - **"וצונו לברך את עמו ישראל באהבה"**, כי יסוד ושורש המצווה של ברכת כהנים היא מידת האהבה, וכפי שמובא בזוה"ק (ח"ג קמז ע"ב) **"כל כהן דהוא לא רחים לעמא או עמא לא רחמין ליה לא יפרוס ידיו לברכא לעמא"** [כל כהן שאינו אוהב את העם או שהעם לא אוהב אותו - לא יפרוס את כפיו לברך את העם], דכתיב **"טוב עין הוא יברך"** (משלי כב, ט) - אל תקרי יבורך אלא יברך. שורש הברכה היא האהבה, ככל שהאהבה גדולה יותר כך בכח המברך להשפיע יותר ברכה על העם, וזהו **"וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם"** (שם) - שאהרן נשא את ידיו שהיא מידת האהבה הגדולה שלו והחדירה בבני ישראל שתשרה ביניהם האהבה ואז ממילא תשרה עליהם הברכה. משום כך, נקראת ברכת כהנים - נשיאת כפיים, שאין נשיאת הכפיים דבר חיצוני גרידא, אלא זוהי כל מהותה של ברכת הכהנים שע"י נשיאת הכפיים משרים הכהנים השראה של אהבה על הציבור, מכח מדת אהבה הנטועה בהם מקדושתו של אהרן ואז יש מקום שתשרה הברכה על הציבור.

לכן יש הדגשה **"אֶשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁנוּ שֶׁל אֶהָרֶן וְצִוְנוּ"** ולא **"אֶשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְנוּ"** כמו בכל המצוות, כי היסוד להשראת הברכה היא מידת האהבה הנובעת מקדושתו של אהרן הכהן ומכח זה יש להם אפשרות להחדיר מידה זו בעם ישראל ולברכם. הרי שעיקר ברכת הכהנים היא נשיאת הכפיים.

לפי"ז נוכל להבין הלכה תמוהה שכותב הגר"א באו"ח (סי' קכח ס"ק ל) ובה פוסק הגר"א שברכת **"אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה"** שמברכים הכהנים קודם נשיאת כפיים אינה מעיקר הדין. הגר"א מביא ראיה לכך ממסכת סוטה (לט ע"א) ששאלו את ר' אלעזר בן שמוע במה הארכת ימים? והשיב **"לא נשאתי כפי בלא ברכה"** ולכאורה מה החידוש בזה, הרי על כל המצוות צריך לברך ומאי שנא ברכת כהנים? אלא מצות ברכת כהנים היא מן המצוות שבין אדם לחבירו, היינו בין הכהן לבין עם ישראל. לכן, אין הכהן עובר בעשה (כך נפסק בשו"ע סימן קכח סעיף ב) אלא א"כ אמרו לו עלה לדוכן והוא לא עלה שנאמר **"אמור להם"** עפי"ז כתב הפמ"ג (משב"ז קכח ס"ק לו) שמחילת הציבור מהני לפטור הכהנים ממצות נשיאת כפיים, **והרשב"א** בתשובה (סי' יח) כתב, שכל מצוה שהיא ניתנת למחילה אין מברכים עליה ולכן כתב הגר"א שהברכה אינה מעיקר הדין.

טעם הדבר מבואר על פי ביאורו - הואיל וברכה זו באה רק מתוך מידת **האהבה** שהיא בין אדם לחבירו והיא מתוך רצון הכהנים להשפיע שפע ברכה על עם ישראל, היא נאמרת רק מתוך רצון הציבור ורצון הכהנים. כאשר כל זה בא לידי ביטוי ע"י נשיאת הכפיים, שהיא סמל **האהבה**.

קוד באתר: 8525

העלון יוצא לאור ע"י **ישיבת כרם ביבנה**
www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:
eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות
איתאל סופר
שלמה שינובר, יצחק שיבני

השאלה*

מפסיד את בעל החנות בעצם הסתרת הנוף - טענת בעל החנות מתקבלת, הואיל ויש בזה הפסד ממון.

ב. הסתרת כיוון אוויר

שנינו במשנה (ב"ב נח ע"ב):

חלון המצרית אין לה חזקה, ולצורית - יש לה חזקה. איזו היא חלון המצרית? כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה; רבי יהודה אומר: אם יש לה מלבן, אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה - הרי זו חזקה.

הרשב"ם ביאר את ההבדל בין השניים: 'חלון מצרית' היא חלון קטנה שאדם עושה ע"מ להביט ולשמור על פרדסו, אך כיוון שאין זה בדרך קביעות שיהא מסתכל - לא הוי חזקה, דאף אם היה החלון פתוח לחצר חברו שלוש שנים, לא הוי חזקה דמה שלא מיחה בעל החצר כנגדו הוא משום שלא לקביעותא קיימי. אך 'חלון צורי' שהוא משמש לשם אורה, ודרך קביעות הוא, הואיל ולא מיחה בעל החצר שהיה החלון פונה כנגדו שלוש שנים, הוי חזקה.

הרמב"ן הסביר, ש'חלון צורי' איננו קטן, ואע"פ שלא נעשה ביסודו לשם מטרת אור, אפ"ה יכול לומר "קמאפלת עלי" אחר שיש לו חזקה. ורבינו אפרים פירש, שאין לו טענה של אור משום שלא נבנה ביסודו לאור, אך לכל היותר יכול לטעון שישאיר לו חלל אוויר. וכתב הרמב"ן על דבריו שחידש דבר שלא נמצא בתלמוד.

הרמ"א כתב (ח"מ קנד, כה):

ראובן שבנה בביתו חדר לאוצר יין ושמן וצריך אויר לקרר היין, ובא חבירו לבנות כותל כנגדו, יכול ראובן למחות בו אף על פי שהרחיק ד' אמות, דמאחר שהחדר מוכן לאוצר ועשאו בביתו ברשות, אין חבירו רשאי לעשות לו היזק בבניינו (ב"י בשם הרשב"א).

ג. הסתרת שמש

בתשובת מהר"א ששון דן בהסתרת השמש, שכתוצאה מזה תהליך ייבוש הכביסה של השכן מתארך, במקום להתייבש ביום מתייבשת ביומיים.

וכן בספר פתחי חושן (ח"מ שם) דן בשאלה דומה במציאות בת-זמננו - באדם שיש לו קולטי שמש, ובא שכנו והוסיף תוספת בניה ומסתיר לו את קולטי השמש. והעלה שיכול לעכב על ידו. אך יש מי שאומר שאין זו טענה למנוע מאדם לחיות ברווח בגלל שהשכן יפסיד עוד קצת חשמל. קשה מאוד לומר שעפ"י הטענות הללו למנוע את תוספת הבניה.

ד. צניעות

כאשר חלון של תוספת הבנייה יהיה מול חדר השינה של השכנים - הדבר תלוי אם התחדש נזק ראייה חדש, מה שלא ראו השכנים עד עכשיו מנקודת תצפיתם הראשונה.

בשו"ע (קנד, ג) הביא שישנם שני סוגים של היזק ראייה: א. היזק חדש שנוצר - לדוגמא, אסור לאדם לפתוח חנות מול חלון חברו, משום שמסתכל עליו בקביעות. ב. כאשר לא נוצר ראייה חדשה, כגון שכבר היו רואים אותו בני רשות הרבים, וממילא היה עליו לבנות חומה ע"מ להסיר היזק מעליו - הרי שמותר.

לא יפתח אדם חלון לחצר חבירו; ואפילו אחד מהשותפים בחצר שבקש לפתוח לו חלון בתוך ביתו לחצר, מעכב עליו שותפו, מפני שמסתכל בו ממנו. ואם פתח, יסתום.

ואם הוא לחצר אחרת שנתנו לו רשות לפתוח פתח או חלון, צריך להרחיק מכנגד פתחו או חלונו של חבירו עד שלא יוכל לראות בו כלל.

על-מנת לקבל אישור לתוספת בנייה, יש לבקש אישור משאר הדיירים שבבניין. ראובן אכן קיבל את אישורם של שכניו לבניין, אלא שנתקל בבעיה מצד דיירי הבניין שממול או מן הצד. בפיהם של הדיירים בבניין השכן כמה טענות: היו שטענו שתוספת הבנייה מסתירה להם את הנוף, מהם טענו על הסתרת קרני השמש, יש שטענו שנחסמו משבי האוויר, ומהם טענו שהבנייה צופה באופן ישיר על חדרי השינה של הבית, ויש בכך בעיית צניעות.

יש לדון, האם יש בטענות הללו ממש? מחד גיסא ניתן לומר שיש לאדם זכות שלא יחסמו לו את קרני השמש, אך לאידך ניתן גם לומר שיש זכות לדייר לעשות מה שברצונו בשטח שלו. האם הטענות הללו הן פרופורציונליות כלפי הטענה של הבונה.

א. הסתרת נוף

מצאנו שיש הבדל בין טענת נוחות ואיכות חיים, לבין טענת הפסד ממון. גרסינן בגמרא (ב"ב ז ע"ב):

הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי, חד מטייה אספלידא [=טרקלין יפה] וחד מטייה תרביצא [=גינה שבצד הטרקלין שהייתה מאיר לתוכו], אזל ההוא דמטייה תרביצא וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא [=בנה חומה לצד הטרקלין]. א"ל: קא מאפלת עלי, א"ל: בדידי קא בנינא. אמר רב חמא: בדין קאמר ליה.

פירש"י (ד"ה בדנפשי אנה בנינא): "בשלי אני בונה, ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלוש שנים, דהשתא הוא דאיפלגו". דהיינו שהאפלה היא כפשוטה, היינו החשכת אורו של הטרקלין ע"י החומה (וכ"ד ר"י בתוס'). ר"ת תמה על פרושו: כיצד רב חמא פסק לטובתו, הרי הם שמו את שווי הנכסים, ובוודאי שחלק מעלות הטרקלין הוא שתהיה מוארת. וז"ל:

פ"ה אתה אין לך עלי חזקת אורה של שלוש שנים. ותימה, שהיה יכול להאפילו עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל. ועוד, דמאי קאמר באוריא לא עלו אהדדי, פשיטא דעלו נמי באוריא, דבית בלא אורה אינו שוה כלום! ומפרש ר"ת שמאספלידא היה יכול לראות לשדותיו דרך התרביצא, ודקאמר מאפלת עילווי היינו שהיה מעכבו שלא היה יכול לראות שדותיו, וקרי לה נמי אידרונא שלא היה יכול להביט למרחוק. וכן מפרש ההוא דלקמן "אין להם חלונות זה על זה".

ר"ת מפרש, שאין זו האפלת אורה, אלא האפלת ראות. כלומר, שמיקומם של שדותיו של בעל הטרקלין היו מעבר לגינה, והיה יכול להסתכל ולשמור על גינותיו, וכל זמן שלא הייתה החומה, חסך לו הוצאות גידור ושמירה. ועתה שבנה בעל הגינה את החומה, אינו יכול לשמור על גינותיו. אך יש מעט דוחק בלשון הגמרא, ולכן פירש "דקא מאפלת עלי" - שמעכבו מלראות את הגינות.

הפתחי תשובה (ח"מ סי' קנד, סק"ח) הביא את תשובת מהרלב"ח (סימן מד) שכתב כפי שפירש ר"ת את הסוגיא, שלדבריו יוצא שאין טענת הסתרת נוף קבילה, אלא כבה"ג שהיא כרוכה בהפסד ממוני שמסתיר לו את האורה שעליה הוא שילם (בחלוקת הנכסים):

ראובן ושמעון שכנים אצל רשות הרבים, ושמעון הוציא בליטת בנין חדש לרשות הרבים לפני חלונו, וראובן טוען נגדו ומוחה בידו שאם יעשה הגדר ההוא מונע ממנו ההבטה לאורך השוק אשר הוא רואה מביתו, הדין עם שמעון וטענת ראובן אינה כלום, דהיזק ראייה שנינו, מניעת ראייה לא שנינו.

וכתב מהרש"ם, שאם הייתה לאדם חנות שהיו העוברין ושבין רואים את מוצרי החנות, ובא אחד ובנה כותל שהסתיר את מוצרי החנות ונמצא

* השיעור נכתב ע"י אחד התלמידים, ע"פ הבנתו ובאחריותו.

ראיה. ואין לחוש שמא ברוב הימים ישברו, דגם במחיצה של אבנים ברוב הימים תיפול. וראיתי במקומות הרבה שעושים שבכה של ברזל לפנייה כדי שתגין בפני אבנים שזורקים הנערים לפעמים, וכן נכון לעשות במקום הזה שבכה של ברזל שנקביה דקים כדי שאף אם תשבר הזכוכית תחוף השבכה בפני העין ולא יהיה שם היזק ראיה.

ה. סיכום

טענות של הפסד ממון הן טענות שיכולות למנוע את תוספת הבנייה, אבל טענות שהן רק נוחיות ואיכות חיים - נראה שאינן טענות שיכולות לעכב מלבנות. במקרה של היזק ראיה הדבר תלוי: אם הבנייה יוצרת היזק חדש, יכול לעכב על ידו מלבנות. אך אם הבנייה לא יוצרת היזק חדש, שממילא היה צריך לבנות מחיצה מפני בני רשות הרבים וכדו' - אין יכול לעכב על ידו.

אבל פותח אדם לר"ה פתח בית כנגד פתח בית וחלון כנגד חלון, אם אינם גבוהים ד' אמות, מפני שאומר לו: הריני כאחד מבני ר"ה שרואים אותך.

ואף על פי כן לא יפתח אדם חנות כנגד פתח או חלון חבירו, מפני שזה היזק קבוע תמיד, שבני ר"ה עוברים ושבים ואינם מביטים בו תמיד, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח או בחלון חבירו; לפיכך צריך להרחיק עד כדי שלא יהא יכול לראות בו כלל.

ובשו"ת אבקת רוכל (סימן קכא) נשאל מרן על ראובן הרוצה לפתוח חלון על גינתו של שמעון, ומניח לפנייה "שמשיית של זכוכית הנקראת קמרי"ה", והלה מעכב עליו. ונשאל, אם יכול לעכב עליו משום היזק ראיה, מפני שמחיצה של זכוכית ברוב הימים נשברת:

נראה דטענה דמשום היזק ראיה אינה טענה, מפני שמחיצה של זכוכית הוה מחיצה ואין בה משום היזק ראיה, שהרי מפסקת וחוצצת היא בפני העין. והוא שתהיה סתומה יפה ולא ישאר בה שום נקב שיהיה בו היזק

ברא עולם או בורא עולם? רפאל סופר (א')

הרמח"ל פותח את ספרו דרך ה' כך:

כל איש מישראל צריך שיאמין וידע, שיש שם מצוי ראשון קדמון ונצחי, והוא **השמיא וממציא כל מה שנמצא במציאות**, והוא האלוה.

נשווה ללשון הרמב"ם הפותחת את ה"ד החזקה:

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא **ממציא כל נמצא**, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו.

לשונו של הרמב"ם "ממציא כל נמצא" אינה מתייחסת לימון, אלא לעצם היותו סיבת הכל. הרמח"ל לעומת זאת הוסיף "המציא", ומאחר וישנן שתי לשונות "המציא" ו"ממציא", מונחת כאן התייחסות לזמן, המציא - בעבר ברגע הבריאה, וממציא - בהווה.

יש לברר, מה פירוש ההיגד שהוא ממציא בהווה? האם כוונת הרמח"ל לכך שה' מהווה סיבה רק לכל האירועים המשתנים, או שמא אף התמדת קיומו של העצם זקוקה לסיבה המקיימת אותו, שקיומה של המציאות ברגע הנוכחי אינו תוצאה והמשך מובן מאליו מתוך נוכחות המציאות ברגע הקודם?

אריסטו המציא את המושג "עצם" וכך אמר: הדברים שאנו תופסים בחושים הם משתנים ללא הרף, ולכאורה, הדבר שלאחר השינוי הוא ישות אחרת מזו שהייתה קודם השינוי. למשל: קרח שנמש ונעשה מים, היה ניתן לומר שהקרח נעלם והמים נבראו יש מאין. ובכדי לדחות את האבסורד הזה (שהדברים מתאבדים ונבראים בכל רגע) אומר אריסטו, אני מעדיף להניח שבבסיס של כל דבר מתקיימת ישות המכונה "עצם". העצם שרוי במצב קבוע השורד את השינויים, והמקרים המשתנים נשואים הם על אותו העצם.

לאור דברים אלו הסברא נותנת, שרק המקרים זקוקים לסיבה מאחר והם אלו המשתנים, ושינוי זקוק לגורם הפועל את השינוי. אבל העצם שהוא קבוע במצבו אינו זקוק לכך ואפילו שברגע הבריאה הייתה סיבה שפעלה את ההתהוות, אך לאחר שנוצר אין צריך לתחזק את קיומו. ואכן כך דעת הרמב"ם, שה' אינו מחדש את הבריאה בכל רגע, והיתל הרמב"ם בדעת ה'מדברים' (פילוסופים מוסלמים במאה ה-8) שטענו שבכל רגע העצם מתכלה ונברא מחדש וכשה' רוצה שייעדר העצם אינו נזקק לפעולה, אלא הוא פשוט מפסיק לברוא את המקרה וממילא העצם נעלם. על דברים אלו כתב הרמב"ם (מו"נ ח"א פרק עג) את הפסוק באיוב (יג, ט) "אם פָּהֵל בַּאֲנוֹשׁ פְּהֵלְתוּ בּוֹ" - "שזהו גוף ההיתול באמת". וכן מבואר ברמב"ם (שם פרק עב) שאם יעזוב ה' את הנהגת העולם, יופר האיזון והוא ילך ויתכלה ע"י התגברות כוחות אלה על אלה, דהיינו שברגע העזיבה העולם לא יעלם, אלא ייווצרו הפרעות בסדר הנחוץ לתחזוקת העולם ומאיליו הוא יתמסמס וילך.

דעת נפש החיים (שער א' פ"ב) כדעת ה'מדברים'. לא כמידת בשר ודם מידת הקב"ה, אדם מרכיב שולחן מעץ, ומשסיים את בנייתו וסילק ידיו, השולחן ממשיך להתקיים, אבל הקב"ה צריך להשפיע כל רגע את הקיום לנבראים ואילו יפסיק רגע אחד הכל מתאין. וכן ברמב"ן (בראשית א, ד) שעמידת העולם בחפצו, ואם יתפרד רגע אחד יהיו לאין.

אכן בדברי הרמח"ל מפורש כדעת הרמב"ן ונפה"ח "והוא **השמיא וממציא כל מה שנמצא במציאות**" שהמציא בעבר וממציא בכל רגע ורגע. וכן כותב בהמשך הספר (ח"ד פ"ד אות י"א) "כי הנה בכל יום מתחדש כל המציאות כולו מלפניו יתברך... שהנה מתחדש השפע בכל להתקיים ולהתמיד על מציאותו".

(הדברים נתבארו היטב בספר 'קצות דרכיו' לרב אפרים בוקסנבוים, שעתידי לראות אור עולם בקרוב)

שְׁלֹמֹה תְּפִילָּה

לעבד שנוטל פרס מרבו ונפטר והולך לו". כתבנו שברכת שים שלום מכוונת כנגד ה"נפטר והולך לו", כיון שבה ה' נותן לנו שלום, כעבד הנפטר מרבו ורבו נותן לו שלום בטרם יצא מלפניו.

ובהמשך לביאור זה נראה, שעניינה של בקשת השלום מאת ה', אינו מצטמצם בתפילה על כך שישרור שלום בתוך עם ישראל ויתבערו המחלוקות מן המחנה. גם לא רק בבקשה שישרה השלום בעולם ולא ילמדו עוד מלחמה. המושג "שלום" כולל בתוכו שלימות כללית, שבין היתר באה לידי ביטוי גם בעניינים הנ"ל, אך כמוכן בעוד תחומים רבים

'שים שלום' וחתימת התפילה ר' בן-ציון סופר

בטור זה אנו חותמים את סדרת המאמרים שנכתבו בס"ד במהלך זמן חורף, ובו אנו גם זוכים ב"ה לחתום את ביאורה של תפילת שמו"ע.

חתימת התפילה מורכבת מארבעה חלקים, שהתווספו זה על גבי זה במהלך הדורות. ונבארם אחד לאחד בעז"ה:

א. 'שים שלום'

בארנו לפני כמה שבועות, שברכת שים שלום היא סיום הפרידה מהמלך, הבאה לידי ביטוי בדברי חז"ל (ברכות לד ע"א) "שלוש אחרונות דומה

נוספים. כאשר הקב"ה ישים עלינו שלום, נוכל להגיע לדרגות גבוהות הרבה יותר של חכמה ודעת, של עבודת א-להים ושל זיכרון המידות. לכן שמו של הקב"ה שלום – הוא הרי מקור השלימות.

לכן, כאשר אנו נפטרים מלפני ה' בסיום התפילה אנו מבקשים ממנו שיתן לנו שלום לפני צאתנו. נתינת שלום של בשר ודם היא לכל היותר תקוה ותפילה שילכו הוא וזולתו לשלום ולא יאונה להם רע. נתינת שלום של קוב"ה היא השפעת ברכה אינסופית בכל התחומים והעניינים, באופן שיוצר שלימות אצל המקבל. לכן בבקשה זו אנו מסיימים את תפילתנו.

ב. 'א-להי, נצור'

תפילה זו נתקנה בעיקרה על ידי מר בריה דרבינא, שהיה אומרה אחר תפילתו (ברכות ז' ע"א), ופשט המנהג בעם ישראל לאומרה. זאת למרות שבגמ' (שם) מובאות כמה וכמה תפילות שנהגו אמוראים לומר אחר תפילתם. וראוי לתת טעם לייחודה של תפילה זו, שדוקא היא נקבעה לדורות.

ראשית, עלינו לשים לב, שתפילת 'א-להי נצור' היא המקום היחיד בתפילת שמו"ע המנוסח בלשון יחיד ולא בלשון רבים. דבר זה מורה כי בניגוד לכל התפילה שהיא תפילה כללית על האומה כולה (כפי שהארכנו לבאר בחודשים האחרונים), התפילה הנוכחית היא תפילה פרטית של האדם על עצמו.

כאשר אדם ניצב לפני ה' כאדם יחיד, הוא איננו מעז לבקש ממנו על צרכיו הגשמיים, ולכן אין תפילה זו נסובה אלא על עניינים רוחניים – "נצור לשוני מרע... נפשי כעפר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך. אחרי מצוותיך תרדוף נפשי..." – בקשות כאלה יש ביד האדם הפרטי תעוזה ויכולת לבקש מאת ה', שהרי אינו מבקש אלא שיוכל לעבוד את ה' טוב יותר.¹

אם כן, אפשר לפרש את עניינה של תפילה זו כך: אחר שאדם מתפלל את כל תפילתנו בשם כל ישראל, למען עמו ולמען קוב"ה ושכינתיה, ואחר שכבר נתן לו ה' ברכת שלום לפרידה, הוא מגיב עוד בקשה קטנה, אישית – אנא א-להי, תן גם לי, הקטן, את הכוחות והדעת לעבדך, ללמוד תורתך ולקיים מצוותיך ביתר שאת וביתר עוז!

ג. 'עושה שלום'

המקור לאמירת פסוק זה בסיום התפילה הוא מאוחר אף יותר – דין זה מובא בטור (או"ח סי' קכג) בשם ראב"ה. אמנם דבריהם מבוססים על דברי הגמ' ביומא (נג ע"ב):

אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי: המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום...

תניא נמי הכי: המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום. ואם לא עשה כן – ראוי לו שלא התפלל. ומשום שמעיה אמרו שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל, שנאמר "מימינו אש דת למו", ואומר "יפל מצדך אלף ורובה מימינך"...

¹ אכן, בתפילת מר בריה דרבינא כפי שהיא מובאת בגמ', ישנה בקשה נוספת: "ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם". ולדרכנו יתכן שבקשה זו הושמטה מהתפילה, כיון שיש בה פן גשמי ואינטרסנטי במידה מסיימת.

אם כן, עיקר עניינו של 'אקט' זה בסוף התפילה הוא פרידה לשלום מאת ה' בדרך כבוד ויראה. גם כאן, כמו בברכת שים שלום, מלווה הפרידה בבקשה מה' שיתן שלום לעבדו הנפטר מלפניו. עבד זה מייצג בעצם את עם ישראל כולו, שבעדו התפלל, ולכן הוא מבקש שיעשה ה' שלום גם על כל עמו ישראל.²

ד. 'יהי רצון'

הסיומת האחרונה באמת, היא "יהי רצון" שנאמר אחר אמירת "עושה שלום". מנהג זה הובא בדרכי משה וברמ"א (טוש"ע או"ח שם). וזה לשון הרמ"א בד"מ:

ונוהגים לומר אחר עושה שלום 'יהי רצון שיבנה בית המקדש' וכו'. ונראה לי הטעם משום שאמרו 'השב העבודה לדביר ביתך' וכו', ועל כן אנו מבקשים אחר כך על בנין בית המקדש. גם אמרו ברכנו כלנו באור פניך וכו' והיא התורה כדלקמן סימן קכ"ז (אות ה), על כן אומרים גם כן 'ותן חלקנו בתורתך'.

הרמ"א עומד על כך שבתפילה קצרה זו ישנן שתי בקשות חשובות – בנין בית המקדש והצלחה בלימוד התורה. הוא מבאר שבקשות אלו נאמרות בהמשך לבקשות אחרות בשמו"ע הרומזות להן.

אך באמת זהו פלא גדול. כיצד יתכן שבין כל הבקשות בתפילת שמו"ע אין בקשה אחת מפורשת על בנין ביהמ"ק ועל לימוד התורה. הלא אלו הדברים הבסיסיים ביותר שעליהם אנו צריכים להתפלל!

שאלה נוספת יש לשאול על עצם "יהי רצון" זה: הרי כבר נפטר העבד מרבו ויצא מלפניו, ומה שייך עוד שיבקש ממנו בקשות נוספות כעת? אולי צריך לתרץ שאלות אלו זו בזו.

דוקא בגלל חשיבותם של שני העניינים הנ"ל אנו מבקשים עליהם באופן שכזה. משל לעבד שמבקש פרסים הרבה מרבו ונפטר מלפניו. כאשר כבר הלך העבד לאחוריו ועומד הוא בפתח הארמון הוא קורא ברגעים האחרונים אל המלך, ומזכיר לפניו את הפרס החשוב לו יותר מכל. הוא רוצה שזה הדבר שישאר בזכרונו של המלך ויחרט בתודעתו כדבר הקריטי ביותר עבורו.

כך גם אנו, העומדים לפני מלכנו, מבקשים מעמו דברים רבים וחשובים בעודנו לפניו. אך כאשר אנו נפנים לצאת מלפניו, אפילו לאחר שכבר פסענו לאחור ונפרדנו לשלום – אנו מתחננים אליו שיבנה לנו את בית המקדש ויתן חלקנו בתורתו, כי אלו הדברים החשובים לנו מכל.

יתירה מכך, לפי ביאורנו במהלך התפילה ניתן לומר ששני בקשות אלו האחרונות כוללות בתוכן את תמצית התפילה כולה. כל בקשתנו מאת ה' היא שיחזיר את עמ"י לתפארתו וישיב שכינתו לתוכנו. במילים אלו האחרונות שאנו 'משחילים' אחר שכבר נפטרנו מאת המלך, אנחנו אומרים בקצרה את כל מאווי נפשנו –

שתבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך [בנוסח ע"מ: לעשות חוקי רצונך ולעבדך בלבב שלם].

² אגב, רק המילים "עושה שלום במרומי" הם פסוק במקרא (איוב כה, ב). המשפט כולו מופיע לראשונה בספרות הגאונים (סדר רב עמרם גאון ועוד). מסתבר (מבלי לבדוק במקורות המחקריים) שזהו מטבע תפילה שהתחדש באותו הדור, ונקבע (במהלך הדורות הבאים) כמתאים ביותר לנתינת השלום שבסוף התפילה, כמו גם בסיום הקדיש ובסיום ברכת המזון.

יישר כח לר' בן-ציון סופר הי"ו

על כתיבת המאמרים הנפלאים, המקיפים והמאלפים בענייני התפילה במשך זמן אלול תשע"ח - זמן חורף תשע"ט.

יישר חילך לאורייתא ויפוצו מעיינותיך חוצה!